

מאורות תורת המשפט

תשובות אקטואליות בדיני ממונות

אבישי נתן מייטליס

כ"ג כסלו תשע"ה נשלח חינם מידי שבועיים, להצטרפות: meorothamishpat@gmail.com גליון מספר 10

להשתמש בשל חבירו בלא רשות

המקרים:

- א. האם מותר להשתמש בצלחת של חבר לעבודה, כאשר ברור לי שהיה מאפשר לי את השימוש בו, כפי שנהג כן עם אחרים בפעמים קודמות.
- ב. האם אני רשאי לקחת מהממרח של חברי או מחבילת המגבונים מעגלת חברים, כשאני בטוח שהיו מתירים לי לקחת.
- ג. האם מותר להתחבר לרשת אלחוטית במחשב או בפלאפון חכם של שכני בלא רשות, באמצעות "wi-fi" שקיים במכשיר שלי.

תשובה

כשיש במקום מנהג וודאי ורזון להרשות לאחרים להשתמש בחפצי רעהו, וודאי מותר להשתמש מבלי לבקש רשות באופן פרטני. ואף אם בכך צורך ומכלה מעט מהדבר, ועל כן מותר מעיקר הדין להשתמש בעט, להדק ולהדביק בשל חברו, אך ממידת חסידות ימנע כל עוד לא ביקש, שכן אם הכל יתירו לעצמם לנהוג כן, יכלה הדבר כולו.

כשאין מנהג ברור כזה במקום, הקלו בשימוש בשל חברו כשיש אומדן ברור שיתיר לו חברו, בחפץ שאינו כלה, כמקרה א. ויש הסבורים שניתן לנהוג כן רק אם מיידיעים את הבעלים, ומאשרים אך על נטילתו בעבר, ולא די בגילוי דעת לעתיד.

אולם חפץ הכלה, כמקרה ב יש הסומכים על דעת הש"ך להתיר לאכול ולקחת, כשברור בוודאות שהבעלים יסכימו שאוכל משלהם. ויש הסבורים שצריך הבעלים לאשר למפרע נטילתו בדווקא.

אין לגלוש בצורה קבועה בשימוש ביתי בכרטיס רשת "wi-fi" של שכן בלא רשות מפורשת, כיון שבהכרח יגרום לו שיבושים בקליטת הרשת, ולא יאפשר לו גלישה נוחה כפי שרכש.

אולם ניתן לגלוש באופן אקראי ברשת האינטרנט ממחשב של שכן, כל עוד לא מכביד והופך להיות לנטל על חבירו (ובוודאי שלא כלול בכך לבצע פשע פלילי, שיפילל בכך את בעל הרשת). ברם ממכשיר פלאפון יהא אסור, שכן מוגבל לנפח גלישה, ובכך מחסיר מהבעלים יכולת גלישה.

נמוקי הדין

להשתמש ולסמוך על כך שבעל החפץ היה מסכים לשימושי

ישנם מצבים רבים שבהם אנו מבקשים להשתמש בחפצים או מאכלים של חברינו, ואנו בטוחים כי אם היו הבעלים בפנינו היו מתירים לנו את השימוש בו. ויתירה מכך, ישנם מצבים שהבעלים התיר את השימוש בחפץ לכל מי שפנה אליו טרם שהלך, והשאלה האם די לן באומדנא זו להתיר את השימוש בחפץ. והדברים אמורים הן בשימוש שאין בו לגרע מהחפץ, כמקרה א, והן שמבקש לקחת ולהחסיר מחבירו מעט בשימוש, כמקרה ב.

יאוש שלא מדעת – לא הוי יאוש

מובא מעשה בגמרא בב"מ בדף כב: 'אמימר ומר זוטרא ורב אשי אקלעו לבוסתנא דמרי בר איסק, אייתי אריסיה תמרי ורימוני ושדא קמייהו. אמימר ורב אשי אכלי, מר זוטרא לא אכיל (שחשש לגזל, שכן הבעלים לא ידעו ממתנתו לחכמים). אדהכי אתא מרי בר איסק, אשכחינהו, ואמר ליה לאריסיה אמאי לא אייתית להו לרבנן מהנך שפירתא? אמרו ליה אמימר ורב אשי למר זוטרא, השתא אמאי לא אכיל מר (והלא בעה"ב גילה דעתו שנוח לו מהגשת הכיבוד)? ... הכא משום כסיפותא הוא דאמר הכי (חשש מר זוטרא שבעה"ב גילה יחס של נדבנות רק מפני הבושה, ולא היה מאשר תקרובת זו מלכתחילה).

מעשה זה נזכר על רקע מחלוקת רבא ואב"י בסוגיית יאוש שלא מדעת (רש"י: 'דבר שסתמו יאוש לכשידע שנפל ממנו, וכשמצאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהן'): 'אב"י אמר לא הוי יאוש, דהא לא ידע דנפל. רבא אמר הוי יאוש, דלכי ידע דנפל מיניה, מיאש. מימר אמר סימנא לית לי בגויה, מהשתא הוא דמיאש'. כלומר, לרבא ידיעת הבעלים ויאושו לאחר מעשה מגלה למפרע שהתייאש משעה שנפל ממנו, עוד טרם שהגביה המוצא את האבידה. ואילו להלכה פסקו כאב"י, שלא מועילה דעתו להגדיר שהתייאש למפרע, אלא רק מכאן ולהבא.

דנו הראשונים על בסיס נדון זה, במציאות שישנו אומדן ברור בלא כל ספק שהבעלים היה מסכים ליתן לחבירו שימוש בחפץ, אם מותר לקחתו בטרם מיידעים את הבעלים בדבר. שכן לאב"י, אין ללמוד מידיעת הבעלים בהווה על הגדרת החפץ למפרע.

שיטת התוס' – אין להשתמש ללא רשות

התוס' שם בד"ה 'מר זוטרא' כתבו בביאור המניע של רב אשי שאכל מהפירות: 'אין לומר שהיה סומך שיתרצה מרי בר איסק כשידע, דהלכה כאב"י, ואע"ג דהשתא ניחא ליה, מעיקרא לא הוה ניחא ליה'. הרי שהבינו שאין להתיר במה שהבעלים יגלו דעתם לאחר מכן שהיו מסכימים למתנה זו, שכן הלכה כאב"י שלא הוי יאוש בטרם שידע מכך (אלא שהיה ודאי לו שיתקזז האריס עם הבעלים כשיחלוקו). וכ"כ המרדכי ב"מ רמז תכה והגה' אשרי שם פ"ב ס"ג. ובטל תורה הביא שכן סברו בירושלמי ב"ב פ"ב ה"א.

אך גם לשיטת התוס', מצאנו שישנם מצבים חריגים שכן מותר השימוש בלא דעת חבירו.

הקצוה"ח בס"י רסב סק"א הקשה על תוס' מכך שמותר ליטול אתרוג חבירו בלא דעתו. ויישב כי כשיש לבעלים ניחותא שחפצו משמש למצווה⁷⁷, לא בעינן שידע קודם שימוש חבירו. כן כתבו התוס' בב"מ שם בד"ה 'אם יש' להדיא סברא זו שמתירה שימוש בשל חבירו.

עוד הקשה בקצוה"ח בס"י שנה סק"א ובאב"י מילואים ס"י עא סוף סק"ה מנאמר במסכת כתובות בדף מח. מי שנשתטה, שבי"ד יורדים לנכסיו ומפרנסים אשתו, ואמדו דעתו שניחא ליה לזון בניו ובנותיו, ומאי שנא מכל יאוש שלא מדעת. וכתב שטעם ההיתר הוא משום ניחותא דמצווה. אלא שהקשה ע"כ שכן נותנים גם תכשיט, אף שאינו מזון קיומי⁷⁸.

ובדברי יציב יו"ד ס"י קמג סק"א יישב כי תוס' אמרו דבריהם עפ"י סברת רב זוטרא שלא אכל, אך ר' אשי ואמימר חלקו על יסוד זה ואכלו מהפירות שהגישו להם, וסברו כי מהני יאוש שלא מדעת (אמנם תוס' להדיא כתבו שלא מטעם זה רב אשי התיר לאכול). והגמ' בכתובות הינה עפ"י שיטת ר' אשי. וא"כ אזיל ר' אשי לשיטתו והתיר כשיש יאוש שלא מדעת. לדבריו, ישנה מחלוקת סוגיות, ולעומת דעת אב"י, סבר ר' אשי והגמ' בכתובות שמהני יאוש שלא מדעת⁷⁹.

כשקיים מנהג להתיר בשימוש – ניתן להעריך שדעת הכל לנהוג כן

הריטב"א במיוחסות ב"מ שם חולק וסבר שהיה מותר לחכמים שהסבו במעשה הנ"ל לאכול, משום שברור שהיה ניחא למרי בר איסק, הבעלים, שיהנו החכמים מנכסיו והוי ליה כזוטו של ים אף שהבעלים אינו יודע עדיין מכך. הנחלת דוד הבין מדבריו שסבר שזוטו של ים מועיל מטעם יאוש הבעלים.

⁷⁷ מחמת יסוד דין זה שניחא ליה לאיניש לעביד מצווה בממוניה שהזכירה הגמ' בפסחים בדף ד. ובב"מ בדף כט: התיר ר' ירוחם מובא בב"ב באו"ח בס"י יד להתעטף בטלית חבירו בלא רשות, וכן רבנו מנוח המובא בב"י ביו"ד בס"י רצא סבר בשל דין זה שאין טענת מקח טעות אם השכיר לו בית שאינו בדוק בערב פסח. אך ספר שעלול להנזק לא התירו, אם לומד בו בעינין לראשונה.

⁷⁸ בשו"ת באר יצחק או"ח ס"א א יישב שתוס' חששו למיעוט שלא מתייאש, ולכן לא מהני יאוש למפרע, אך הנהגים עפ"י ב"ד ונותנים גם תכשיט בשל אומדנת דעת האב, הרי זהו רוב גמור שיתרצה, ואנן הולכין גם בממונן אחר רוב גמור.

⁷⁹ עוד שם הוסיף באות ג ותלה מחלוקת ר' מאיר ורשב"ג בב"מ בדף עח: אם מקבת פורים מותר לשנות, במחלוקת הש"ך והתוס' אם ניתן לאמוד את דעת הנותן שיסכים לשינוי שיבצע.

כן הביא השיטה מקובצת ב"מ שם בשם הרשב"א: 'שאומדן דעת הוא שאין בעל הפרדס מקפיד בכך, וכך נהגו'. ודימה דין זה לנאמר בתוספתא ב"ק פ"א ה"ד: 'הבן שהיה אוכל משל אביו וכן העבד שהיה אוכל משל רבו, קוצה ונותן פרוסה לבנו ובתו ולעבדו של אוהבו, ואינו חושש משם גזילו של בעל הבית, שכך נהגו' (כן התיר המג"א בס"ק ס"ק כב במקום שנהגו). וכן להיתר לגבאי צדקה לקבל צדקה מן הנשים בדבר מועט, שכן נהגו. הרי שאומדן דעת שמבוסס על נוהג קודם, מאפשר להעריך שדעתו של בעה"ב להתיר שימוש בחפץ אף בלא רשות ממנו.

כן מצאנו בגיטין בדף ע"ט: שאם זרק גט לאשה על הגג, באופן שהאשה יכולה לשוח ולטילו, מגורשת. לדעת הרמב"ם בהלכות גירושין פ"ה ה"א והשו"ע באהע"ז בס"ק קלט סעי' יב בשם יש מי שכתב, מדובר בגג של שכן, ואף שמקפיד אדם על שימושי חצירו, ואם יזרוק הגט לשם לא תהא מגורשת, מ"מ על הגג תהא מגורשת, כדבאר רש"י שם בד"ה 'אבל': 'כולי האי גיין סמוכין ואין תשמיש רגיל בהן, לא קפדי אינשי'. כשמנהג הכל לא להקפיד, רשאי חבירו להשתמש.

לדברים אלו, היכא שברור שחבירו יסכים שישתמש בחפץ, מותר להשתמש בו. אלא שיש לחלק בין דיעות הראשונים, שכן לרשב"א בשטמ"ק צריך שיהא קיים מנהג ליתן, ולא די באומדן דעת אישית של הבעלים, ואילו בריטב"א מבואר שניתן להעריך את דעת הבעלים, בשל המעלה של המהנה נכסיו לתלמידי חכמים. וכן מבואר בשו"ע הרב הלכות מצאה ופקדון סעי' ד ובהערה בקונטרס אחרון שגם התוס' לא חלקו על שכתב הר"ן בשם הרשב"א, כשיש רגילות להרשות, ברם ישנו דוחק לומר שהיה רגילות אצל מרי בר איסק להגיש פירות לחכמים. אך פסק שם: 'אפילו ברור לו שכשיודע לבעליו שהוא נטלה אזי ישמחו ויגילו מפני אהבתם אותו, אסור לו ליהנות בה בלא דעת הבעלים... כיון שעכשיו אינו יודע מזה, הרי הוא נהנה באיסור... וצריך להזהיר לרבים שנכשלין בזה מחמת חסרון ידיעה'. הרי כשלא ידוע שהבעלים מקפיד, לא יועיל אומדנא אישית, רק כשהכל לא מקפידים ורגילים ליתן 'ויודעים... שדרכן בכך', מהני אומדן דעת שיתיר לו ליקח בלא רשות.

אבני מילואים ס"י כח ס"ק מט הביא את הנודע ביהודה קמא ס"י נט שהבין שאם בעה"ב אינו מקפיד על שום אדם בעולם הוי הפקר, ועל כן הותר בשימוש. אך האבני מילואים מאן מלבאר שמכח הפקר מתאפשר שימוש הזולת, שכן אז היה צריך לקנותו בחזרה. אלא מתיר את השימוש למי שיחפץ מכח מתנה.

דעת הש"ך – ניתן להעריך את דעת הבעלים

אולם הש"ך בס"י שנו סק"א הגדיל להתיר להשתמש שלא מדעת: 'אי לא דמסתפינא הייתי אומר שמותר', כאשר ישנו אומדן דעת ברור שבעלי החפץ יסכימו לשימוש חבירו, אף שאין מנהג שייע לאומדן זה, וגם לא מעלה שנוכל להעריך על פיה (כפי שהיה אצל מרי בר איסק, שניחא לאיניש להנות ת"ח מנכסיו). ובטעם ההיתר באר הש"ך שלעומת יאוש שלא מדעת שהבעלים מתיימש משום שלא מוצא את החפץ, ובטרם היאוש מצוי החפץ ביד חבירו כשבאיסורא אתא לידיה, כשאומדן דעת חבירו שיתיר את השימוש, ידוע לכל שהיה מסכים לשימוש משעה ראשונה, ומגיע לידו בהיתרא. הקצוה"ח בס"י רט סק"ה נקט לעיקר כתוס', אולם הנתיחה"מ הזכיר את הש"ך כמה פעמים בס"י סו סק"כ בס"י קצה סק"א ס"י קצז סק"ד ס"י רמד סק"א, ונראה דס"ל כן. וכן נקט בשו"ת חלקת יעקב יו"ד ס"י רכ.

הגרש"ז אויערבך בהליכות שלמה הלכות תפילה פ"ט סעי' י הערה יג הורה כש"ך להתיר שימוש בסידור ללא ידיעת בעליו, כשידוע שדעתו נוחה מכך. אף שלכלות החפץ כאכילת פרי לא התיר (וכן נראה במנחת שלמה ס"י קז).

מצאנו באחרונים כמה הבנות בשיטת הש"ך.

א. הברכת שמואל ב"מ ס"י כא סק"ה וס"י כב סק"ד באר שהש"ך חילק עפ"י סברת אומדנא, וביאוש מאבידה אין אומדנא שוודאי התיימש כיון שנעשה בעל כורחו, משא"כ כשלוקח מחברו יש אומדנא שמרשהו. ועל כן אמדין שעוד בטרם השתמש ישנה דעת בעלים להתיר את השימוש בחפץ (ובשליח לתרומה ולהכשיר פירות לטומאה צריך ידיעה מלבד היתר לפעול). לדבריו, מועיל היאוש תמיד אף למפרע, וההבדל נעוץ באומדנא מתי סבורים שאכן היה יאוש בעלים.

ב. בשו"ת עונג יו"ט בס"י קיא באר בשיטת הש"ך, שכאשר נצרכת דעת הבעלים לקנות את החפץ ולפעול חלות חדשה, לא מועיל יאוש למפרע, ועל כן אין יכולת ליאוש לגרום למפרע הפקעת החפץ מהבעלים בכדי שיוכל המוצא לקנות החפץ. אולם בכדי להגדיר שלא גוזל את חברו, די בידיעה שלא מקפיד על השימוש בחפץ, ואין בכך הפעלת חלות וקניין, ומועילה רשותו אף למפרע. להבנה זו, אין בכח יאוש לפעול פעולות למפרע, ועל כן באבידה שנצרך היאוש לפעול הפקעת רשות הבעלים, אינו פועל למפרע, אך יש ביאוש זה כדי להתיר שימוש.

ג. הקצוה"ח בסי' רסב סק"א ונתיה"מ בסי' קצה סק"א הבינו מהש"ך שמהני היתר למפרע אף להפריש תרומה, הרי שמועיל היתר זה גם לקנות את החפץ, ולא רק לשימוש בו. לדעתם, כלול בדברי הש"ך חידוש אף בגדרי הקניינים, וכי קונה למפרע זכות בפירות עוד בטרם ידע מכך הבעלים (בעוד לשתי הבנות הראשונות, מועיל היאוש רק להתיר שימוש, ולא להקנות בעלות).

הציץ אליעזר ח"י סי' לט סק"ו חילק שלא ניתן לומר יאוש למפרע, על מצב שטרם ידע מאבידתו ולא התיימש ממנו, לעומת נתינת היתר שימוש לחבר, שאין פגם מכך שיאשר אף למפרע את השימוש וגם אביי יודה שמועיל יאוש למפרע בכך. והוסיף, שלדבריו צריך שהבעלים יאשרו את השימוש שנעשה מכבר, ואין להסתפק באישור מכאן ואילך (ולהבנת הביאורים לעיל בדעת הש"ך, אין צריך שימחל במפורש למפרע על השימוש, ודי שמודיע שמסכים).

מחלוקת בדעת הרמב"ם, אם סבר כתוס' או כש"ך

ישנה מחלוקת באחרונים בדעת הרמב"ם אם סובר כתוס'.

המהרי"ט ח"א סי' קנ הוכיח בדעת הרמב"ם אישות פ"ה ה"ח שסבר כתוס', שכן פסק: 'קידשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו, כגון תמרה או אגוז, הרי זו מקודשת מספק', ומדוע לא מקודשת בוודאי, אלא משום שס"ל כתוס' שבעיני דעת בעלים ויתרצה לנתינה זו, והדברים אמורים אף בדבר שיעינין שהיה מתרצה ליתן אותו (המחנה אפרים דחה, שהספק הוא בשווי התמרה, ולא בידיעת וריצוי הבעלים).

אולם המחנה אפרים בהלכות גזילה סי' ב הוכיח מריש ההלכה ברמב"ם שציטט המהרי"ט: 'לקח לו כלי או אוכל וכיוצא בהן וקידש בו אשה, ובא בעל הבית, אע"פ שאמר לו למה לא נתת לה דבר זה שהוא טוב ממה שנתת לה, אינה מקודשת, שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא להתבייש עמו'. מדוייק שרק בשל החשש משום כיסופא אמר זאת, אינה מקודשת, אך אם וודאי לנו שלא משום כיסופא אמר, מגלה על דעתו למפרע ומקודשת. הרי שסבר כש"ך.

וכן הוכיח מפסק הרמב"ם בהלכות עדות פ"ה ה"ה שלא סבר כתוס': 'אריס שלקח דבר מועט מן הפירות... אע"פ שלקח שלא מדעת בעל השדה, אינו גנב וכשר לעדות, שאין בעל השדה מקפיד עליו'. הרי שסבר כש"ך שלמרות שלא ידע תחילה, אין גזל כשאין דרך בעה"ב להקפיד על מועט. וכן הבין בשו"ת ב"ח החדשות קונטרס אחרון סי' ז והשרידי אש חידושים בב"מ סי' לה בדעת הרמב"ם.

האבני נזר אהע"ז ח הוכיח מדברי הרמב"ם הלכות פרה אדומה פ"א ה"ז שפסול פרה מעוברת מלשמש כפרה אדומה הינו משום שעלה עליה זכר, אף שעלה עליה שלא לדעת בעלים. והקשה שהרי אם שכן עליה עוף כשירה, שכן לא ניחא ליה, ומדוע בהמה שלא לדעתו נפסלה. על כורחך שלמדים מידיעת בעלים לאחר מעשה על שעת מעשה, הרי שסבר כש"ך שידיעת רצון הבעלים לאחר מעשה, נזקפת אף למפרע.

להשתמש ברשת ה"wi-fi" בלא רשות בעלים

כל לקוח של ספק שירותי אינטרנט קונה זכות שימוש בתשתיות (ספק תשתית, וספק שירותי אינטרנט) שהוא צורך (לא נתייחס כאן בדבר היתר להשתמש מול ספק האינטרנט, שכן רק כאשר יהיה בהסכם התקשרות עימם סעיף האוסר שימוש גורם נוסף יהא אסור שימוש גורם שאינו מורשה. ואף לו היה סעיף כזה, יהא לדון אם יש בידם לאסור שימוש על בעלות שבידם כשלא מוציא מהם חפץ שיש בו ממש. ואין כאן מקומו להאריך). אומנם המציאות השכיחה שצריכה נוספת אינה כרוכה בתשלום, אך לעתים המשתמש בחיבור של חברו עשוי לפגוע ביכולת השימוש של בעל החיבור, ובשימוש בו-זמנית עם הבעלים הינו מאט את מהירות הגלישה של הבעלים⁸⁰. לכן להשתמש באופן שיגרום לנזק לשני, יהא אסור. אך באופן שידע בוודאות

⁸⁰ להלן הסבר קצר של ניהול ריבוי משתמשים ברשת אלחוטית מסוג "WIFI". שכתב ד"ר יורם חדאד, מרצה בכיר וראש המרכז מחקר לרשתות אלחוטיות וסלולריות במרכז האקדמי לב:

כשמחשב מחובר לנתב אלחוטי הוא מעביר מידע ע"י ערוץ אלחוטי. מכיוון ששכיח שיותר ממכשיר אחד רוצה להתחבר לאותו נתב (כגון 2 מחשבים באותו בית) הוגדר מראש שיטת ריבוי משתמשים, המכונה CSMA. דהיינו: "תקשיב, ואם אף אחד לא משדר – תשדר". אבל ברור שכשאחד משדר לנתב אלחוטי רק הוא יכול לשדר, ועל המחשב השני להמתין שהשידור הראשון יסתיים. מכיוון שמדובר בזמני המתנה מאוד קטנים, זה בדרך כלל אינו מורגש. אך הדבר תלוי בשימוש שנעשה וגם בכמות המכשירים המנסים לתפוס את הערוץ.

לדוגמא: אם אחד המחשבים מפעיל כרגע תוכנה שדורשת שהיה נמוכות, כמו לדוגמא – סקייפ או צפייה בסרטון בזמן אמת, ומאידך המחשב השני מוריד קובץ גדול, זה יכול לגרום לתוספת שהייה אצל הגולש הראשון, דבר שיפריע לשיחה או לצפייה שלו.

שלא יפגע הבעלים, יהא מותר אף לשיטת התוס' וסיעתם (אמנם אם ישנו חוק שיאסור זאת, תהיה לכך השלכה הלכתית, ולו מצד שכך יהא המנהג הרווח).

להבדיל מהמקרים הקודמים בהם לוקח ומשתמש בחפץ חבירו, במקרה זה נהנה המשתמש מזכויות היקפיות שחבירו ייצר והביא לאיזור, אך לא לוקח משל חבירו דבר (להבדיל מנטל צלחת חבירו שלקח מעימו חפץ מסויים לרשותו). ועל כן אין צורך בראש של חבירו להתיר שימוש השכן.

הסוגיא שמתייחסת למקרה זה, הינה הגמ' בב"ק בדף כ. לגבי 'זה נהנה וזה לא חסר', שאדם נהנה מנכסיו של חברו באופן שאינו גורם הפסד לחברו. בשו"ע ח"מ סי' שסג סעי' ו נפסק כי 'זה נהנה וזה לא חסר – פטור'. ועל כן יהא רשאי השכן להשתמש בכרטיס הרשת שחבירו רכש⁸¹, במגבלה שלא יכביד על מהירות גלישת הבעלים⁸². אך להשתמש ברשת של מכשיר פלאפון של הזולת, יהא אסור, כיון שמכשירו מוגבל לנפח גלישה מסוימת, שימוש גורם נוסף יגרע מיכולת הבעלים להנות ולצרוך את שרכשו.

במחנה אפרים הלכות גזילה סי' י ובחידושי הגר"ח בב"ק בדף כ: בארו שדין זה מבוסס על סברת מחילת הבעלים ושלא מקפידים על כך, אך בב"י שם בשם הרמ"ה שהתיר להנות אף בשל יתומים שלא בני מחילה, מבואר שמותר להנות בכך משום שאינו בידי הבעלים למנוע את זולתו מכך.

הדברים אמורים אך ורק בשימוש אקראי ומזדמן, שבהנחה שלא יגלוש באופן שיכביד על הרשת, לא ינזקו בעלי הכרטיס. אולם בשימוש קבוע וביתי, בהכרח ינזק השכן בעל הרשת, כיון שעשויים להשתמש באותו זמן בשימוש שיכביד על הרשת, וימנע מהבעלים את השימוש. דומה הדבר למעכב (או נוטל לפרק זמן מסויים) את בעל השופר באמצע התקיעות מלהמשיך ולסיים את התקיעות כפי שתכנן ולשם כך רכש את השופר, או נוטל את האופניים של חבירו בעת שזקוק להם, ומונע ממנו את השימוש בו כרצונו. ואף אם שימוש של אחד לא יכביד על שכן ספציפי זה, אם יהא זה נוהג החברה כולה, וודאי יהא בכך נזק לבעלי הכרטיס. ועל כן אין להשתמש ברשת באופן קבוע, בלא רשות מפורשת של הבעלים, אף אם לא חסם את הרשת.

יש לסייג היתר זה בתנאי עקרוני.

במציאות שהבעלים מוחה מלכתחילה, ואוסר על חבירו להנות משלו, נחלקו הראשונים אם מועילה מחאתו.

התוס' בב"ק שם בד"ה 'הא איתהיית' כתבו, שאדם רשאי למנוע מחברו לגור בביתו, אף אם בעל הבית אינו מתכנן להשתמש בבית, ואין זו 'מידת סדום'. ואילו המרדכי בב"ק סי' טז חלק על כך וסבר שלא ניתן למנוע מחבירו שימוש בנכסיו, כאשר הנכס אינו מיועד להשכרה, והנוהג כן עובר על 'מידת סדום'. הרמ"א שם פסק כדעת המרדכי. והנודע ביהודה ח"מ תניינא סי' כד פסק כדעת התוס' (ואין כאן מקומו להאריך).

יסוד המחלוקת נעוצה בהבנת היתר השימוש בזה נהנה וזה לא חסר, שכן אם משום מחילת הבעלים, הרי היכן שצווח שלא מאשר את השימוש בשלו, אין מחילה ואסור השימוש, ברם אם משום שלא שהנאה זו אינה של הבעלים, אף שימחה ויצווח יהא מותר להשתמש ולהנות משלו.

צריך להוסיף, שאם ישנם כמה מכשירים מחוברים לרשת, ויותר מאחד מנסים לשדר, יתכן מאוד שיתרחש מצב המכונה COLLISION, כלומר התנגשות בין שתי הודעות שהועברו בדיוק באותו זמן לנתב. לכן, מחשב שנכנס לרשת אלחוטית לא רק שיתפוס הערוץ חלק מהזמן, ובממוצע הקיבולת תתחלק לשניים בין המחשבים, אלא גם יגדיל את סיכויי התנגשות (כמובן זה סטטיסטי ולא חייב לקרות כל הזמן).

כל זה הינו נכון רק לגבי החיבור שבין הנתב האלחוטי למכשיר. בנוסף צריכים לדון, על ההשפעה של המחשב הנוסף על החיבור הקווי (כלומר החיבור שבקיר, שמחבר בין הנתב האלחוטי לאינטרנט). לגבי חיבור זה אין התנגשויות, אבל במידה והשימוש הוא גדול (כלומר הגולש ה'טרמפיסט' מוריד קובץ גדול, או עוד יותר גרוע כשמעלה קובץ, שכן קיבול העלאה שיש ללוקח הינה לרוב הרבה יותר נמוכה בקצב הורדה) זה יכול לגרום לאיטיות גלישה ושבושים לבעלי הכרטיס.

⁸¹ ה"ם של שלמה' בב"ק פ"ב סי' טז כתב שכאשר אדם גר בבית של חברו, ובעל הבית אינו מתכנן להשתמש בבית, פטור מלשלם, מדין 'זה נהנה וזה לא חסר', כיוון שיש לבעל הבית תועלת בכך שדרים בביתו, שכן נאמר בפסוק 'שְׂאִיָּה יוֹכֵת שֶׁעַר', וכאשר אין גרים בבית, הוא מתקלקל. אך במקום שבו אין לבעל הנכס כל תועלת בכך שאחרים משתמשים בו, אף שהשתמש אינו מחסר את בעל הנכס – אסור להשתמש בלא ידיעת הבעלים. נמצא שלדעת ה"ם של שלמה' אסור להשתמש בחיבור אינטרנט של אחר ללא הסכמתו, גם כשאינו גורם הפסד לבעל החיבור. אולם הגר"א בסי' שסג ס"ק טז כתב שסברא זו דחוקה, ועל כן יהא ניתן להשתמש בחיבור ללא הסכמת הבעלים.

⁸² בדרך כלל אין הכבדה משמעותית בגלישת יחיד אף כשבעל הכרטיס משתמש באותו זמן. אמנם בפרק הבא הבאנו מהירושלמי שאם יקח כל אחד מעט, לא יוותר ביד הבעלים מאומה, ועל כן ממידת חסידות לא ליטול כלל. ואף הכא אם ישתמשו רבים ברשת זו, וודאי יכביד על בעלי הרשת. ברם, מלבד שלא מצוי שרבים יבקשו לגלוש מאותה רשת באותו זמן לא מצוי, ויתירה מכך, הגולש לא נוטל מהבעלים דבר, ורק נהנה משל חבירו, וכל עוד לא הכביד עליו, לא גרע דבר ממנו, וכופין על מידת סדום למנוע מהזולת להנות משלו.

לגבי השימוש ברשת האינטרנט, אין למחלוקת זו משמעות, כיון שביד הכל לחסום את הרשת בפני אחרים, ואם לא נהג כן בעלי הרשת, משמע שלא מקפיד שזרים יעשו בו שימוש (אמנם יש המתקשים לבצע חסימה זו, אך כיון שיכלו לטרוח ולחסום, מגלה הדבר על רמת הקפידא שלהם). אך בשאר חפצים ושימושים יהא לכך נפק"מ.

יש לציין שברור הדבר שלא יהא כלול בהיתר זה לעשות פשע פלילי באמצעות הכרטיס של זר, ובכך להפיל אותו ולגרום לו נזק. וכן לא להחדיר ווירוסים למכשיר⁸³. ופשוט שכל הפונה בדבר שאלת היתר גלישה לא יעשה פשעים אלו.

ליטול מחבירו דבר פעוט ערך

הש"ע פסק בס"י שנט סעי' א': 'אם הוא דבר דליכא מאן דקפיד ביה, שרי. כגון ליטול מהחבילה או מהגדר לחצוץ בו שיניו'. והעומד ביסוד דין זה הוא, שמנהג הכל לא להקפיד על שימוש זר בשלהם, אף שכרוך הדבר בהפסד זוטר, אמדין שהכל מסכימים לכך.

אך חתם מרן שם את הסעיף: 'ואף זה אוסר בירושלמי ממידת חסידות', ומקורו מהירושלמי בדמאי פ"ג ה"ב שאם יקחו קיסם אחר קיסם מהגדר, לא ישאר מהגדר דבר. ויש ממידת חסידות לבקש רשות מראש מהבעלים.

ומפורשים הדברים בספר היראה לרבינו יונה אות רפב: 'אם נתן לך אדם דבר להשתמש בו אל תמכרונו שלא ברשות, או אם נתן לך דמים ליקח טלית אל תקח בהם חלוק, כי המשנה מדעת בעה"ב גזלן הוא'. הרי שממידת חסידות יש להחמיר אף בדבר שאין מקפידין, וכיוצא בזה מצוי בספר חסידים אות תתסו. ויתכן והדברים אמורים רק בשליח שלא ישנה משליחות בעה"ב, ולא בכל אדם, וכן העלה בדברי יציב ח"ד סי' קמג (אך במסכת ב"מ בדף עח. גם אסרו לשנות מדעת בעה"ב, והדברים אמורים שם בכל אדם).

הנודע ביהודה באהע"ז סי' עז כתב שאף שניתן ליטול דבר שאין הבעלים מקפידין עליו, ואין גזל בכך – מ"מ לא נעשה שלו כל עוד הבעלים לא גילו דעתם והפקירו, ואינו מקרי 'לכם' (ולא יוכל לקנות בו ציזית, אתרוג ולקדש אישה, כמש"כ המג"א בס"י תרלז סק"ג עפ"י היראים שס"ל שגזל גוי מותר, אך לא נעשה של הלוקח. וראה שער"י ד, ח).

⁸³ הערת ד"ר אריאל שטולמן, מומחה לענייני אבטחת רשתות, במרכז אקדמי לב:

אדם המשתמש ברשת אלחוטית של חברו נחשב במונחים טכנולוגיים, כנמצא באותה "רשת מקומית" באנגלית LAN. המשמעות היא שאם מחשבו של הטרמפיסט לא מוגן היטב נגד התקפות (דבר שכיח מאוד), והוא מותקף על ידי אדם שלישי (באנגלית "הקר") שחודר למחשבו, התוקף יוכל ביתר קלות גם לגרום נזקים לציוד (מחשבים, מדפסות, נתבים, חיישני "בית חכם", וכו') של בעל החיבור שמחובר גם הוא לאותה הרשת. דבר זה נכון גם (ואולי בעיקר) אם המחשב של ה"טרמפיסט" אינו גולש באתרים מסוכנים, אלא שהוא כבר נגוע בתוכנה זדונית (ווירוס, סוס טרוייני, וכד') עוד לפני שהוא התחבר לרשת המדוברת.